

ПСИХОЛОГИЧНОТО В РОМАНИТЕ НА ДИМИТЪР ДИМОВ

I. Романите на Димитър Димов - култура на осъзнаването
 „Постигането на осъзнатост е култура в най-широкия смисъл на думата...“

(К. Г. Юнг, Автобиография)

Едва ли има друг български писател, който да си съперничи с Димитър Димов по честота на употреба на глагола „съзнавам“; в произведенията на писателя този глагол присъства почти натрапливо в речника на разказвача и в речта на героите. Например в „Поручик Бенц“ семантемата „съзнаване/осъзнаване/съзнание“ се среща над 90 пъти. Очевидно не става дума за случайна или паразитна употреба, нито за злоупотреба. Глаголът „съзнавам“ маркира друго ниво на сюжетирание, като интернализира външната реалност и я превръща в психическа събитийност.

Може би това е причината досегашното тълкуване на Д. Димов да попада все в клопката на една и съща инерция на критическо четене - чрез миметичната принуда на реализма, който насочва вниманието на критиците към псевдовъпроси като: *„Откъде младият писател ще има достатъчно наблюдения, за да опише убедително и достоверно своите немски, австрийски и френски офицери? Да отсени типичното за начина на мислене и световъзприемане у всекиго от тях. Да съпостави съзнателно или не представители от българското офицерско съсловие - няма ли да изглеждат те недоразвити и доморасли, обидно изостанали и пр.?“* Не е ли парадоксално, че точно тези въпроси не се задават във връзка с историческите романи - в които авторът неминуемо е поставен пред задачата да опише действителност, която по необходимост е недостъпна за личния му опит?! Не е ли парадоксално, че се вдига толкова много шум около „личния опит“, който по време и пространство е така ограничен, а по дълбочина на прозрението така неуловим? Именно подобни въпроси, или както се изразява самият Д. Димов - „втвърдени критерии за художественост“ - са довели до изолация и „капсулиране“ на писателя Димов спрямо литературната традиция, разглеждана в рамките на един реалистичен проект. Причините за това едва ли могат да се сведат единствено до идеологическата поръчка на